УДК 016:929(477)

DOI: https://doi.org/10.32405/2663-5739-2020-4-90-101

Олена Веремчук
кандидат педагогічних наук, доцент
Мукачівського державного університету
e-mail: overemchukpopchuk@gmail.com
ORCID ID: 0000-0003-2514-8733

Оксана Матвійчук
кандидат педагогічних наук, доцент
Київського університету імені Бориса Грінченка,
науковий співробітник
відділу науково-освітніх інформаційних ресурсів
ДНПБ України імені В. О. Сухомлинського
e-mail: osvita-teka@ukr.net
ORCID ID: 0000-0002-8555-3645

ПЕРСОНАЛЬНІ БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОКАЖЧИКИ ЯК ДОСТОВІРНЕ ДЖЕРЕЛО ІСТОРИКО-БІОГРАФІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

У статті висвітлено роль бібліографічних покажчиків як достовірного джерела історико-біографічних досліджень, які дають змогу повноцінно задовольняти інформаційні запити користувачів із конкретної теми, представляючи її комплексно, узагальнено й систематизовано. Розглянуто специфіку персональних бібліографічних покажчиків й особливості їх укладання та структури. Акцентовано увагу на біобібліографічних покажчиках, які спрямовані на відтворення життя і діяльності видатних українських діячів. Здійснено аналіз різноманітних за формою, структурою, змістом та цільовим призначенням бібліографічних видань про видатного діяча української освіти і культури Бориса Грінченка. Відзначено широку географію виходу персональних бібліографічних покажчиків про Б. Грінченка, які підготували фахівці провідних бібліотек із усієї України, що є свідченням актуальності цієї постаті для сучасних користувачів бібліотек, насамперед дослідників української біографістики, освітян, науковців, бібліотекарів та учнівської молоді. Зроблено висновки, що, незважаючи на розвиток інформаційних технологій, появу альтернативних джерел інформації, персональні бібліографічні покажчики зберігають своє науково-інформаційне значення. Вони є важливою джерельною базою для вивчення української історії, науки, культури та національної бібліографії. Такі видання можуть стати основою для подальших досліджень, окрема під час створення біобібліографічних словників, статей енциклопедичного та довідкового характеру, монографій тощо.

Ключові слова: *бібліографія; біобібліографія; персональна бібліографія; бібліографічний посібник; персональний бібліографічний покажчик; біобібліографічне видання; історико-біографічні дослідження; бібліотека; Борис Грінченко.*

Постановка проблеми. Сьогодні, незважаючи на стрімкий розвиток нових інформаційних технологій, створення різноманітних баз даних, які виконують провідну роль в інформаційному задоволенні потреб користувачів, бібліографічні покажчики не втратили своєї актуальності і залишаються важливим засобом

© Веремчук О., Матвійчук О., 2020

інформування. Адже саме бібліографічні покажчики дають змогу повноцінно задовольняти інформаційні запити інформації з конкретної теми, представляючи її комплексно, узагальнено й систематизовано [10].

Засобами бібліографії людство реконструює минулі епохи та історичне середовище. Основою такого відтворення є персональна бібліографія. Від її максимальної повноти залежить об'єктивність наукових висновків та передбачень. Персональна бібліографія відіграє суттєву роль у наукових дослідженнях, адже центральною фігурою будь-якого наукового процесу є людина, її творчі надбання [27, с. 461]. Персональні бібліографічні покажчики є важливим документальним достовірним джерелом для історико-біографічних досліджень, оскільки готуються та ретельно перевіряються укладачами-бібліографами у співпраці з книгознавцями, вченими, письменниками та іншими особами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням бібліографування, якості бібліографічної продукції, класифікації бібліографічних посібників та їх ролі у забезпеченні інформаційних потреб користувачів присвячено дослідження багатьох провідних вчених: Є. Валуєвої, О. Дікунової, Т. Добко, В. Кононенко, О. Коршунова, О. Лебедюк, Ю. Остапчук, Л. Пономаренко, Л. Самчук, Л. Трачук, В. Хівренко, Г. Швецової, О. Яценка та інших.

Зокрема, у праці Є. Валуєвої розглянуто видовий склад, побудову та функціонування бібліографічної продукції [6]. Бібліографічним покажчикам та їх ролі у забезпеченні інформаційних потреб користувачів присвячено роботи Л. Самчук [19], В. Хівренко [25]. Розвиток української персональної бібліографії як складової біобібліографії, особливості структури персональних бібліографічних покажчиків є об'єктом досліджень О. Яценка [27]. Характеристику електронних бібліографічних посібників, створюваних у бібліотеках України, розкрито Л. Трачук та Г. Швецовою-Водкою [23]. У дослідженнях Т. В. Добко висвітлено роль бібліографічних покажчиків у системі довідково-бібліографічної діяльності, тенденції видання науковими бібліотеками України бібліографічних покажчиків і сучасний стан розвитку бібліографічних ресурсів [10]. Інформацію про бібліографічні покажчики, присвячені Борису Грінченку, можна знайти на сайті бібліотеки Київського університету імені Бориса Грінченка [18].

Вагомий внесок у розвиток української персональної бібліографії зробили відомі бібліографи, письменники, літературознавці такі, як: І. З. Бойко, М. П. Гуменюк, В. В. Дорошенко, І. Т. Калинович, М. Ф. Комаров, Ф. П. Максименко, М. О. Мороз, М. І. Павлик та інші.

Метою статті є висвітлення ролі та значення персональних бібліографічних покажчиків як достовірного джерела історико-біографічних досліджень та засобу для задоволення інформаційних потреб різних груп користувачів (на прикладі покажчиків, що популяризують життєдіяльність видатного українського діяча Б. Д. Грінченка).

Виклад основного матеріалу. Відомо, що бібліографічні ресурси є результатом бібліографування, аналітико-синтетичної переробки первинних документів і засобом довідково- і науково-інформаційного обслуговування, важливою частиною бібліотечно-інформаційних ресурсів [10, с. 499].

Бібліографічний посібник, що містить значну кількість бібліографічних записів, об'єднаних за певним принципом, має складну структуру та науково-довідковий апарат, називають бібліографічним покажчиком [12, с. 104]. Бібліографічний запис виступає в якості елемента бібліографічного посібника –

головного способу існування і основного засобу поширення і використання документально фіксованої бібліографічної інформації [25, с. 73].

За своїм змістом, завданням і формою бібліографічні покажчики (БП) різноманітні. Вони подають інформацію про книги, статті із журналів, офіційні видання, праці наукових установ і організацій, дисертації, наукові доповіді, рецензії тощо. Бібліографічні джерела допомагають користувачам скласти уявлення про стан розробки проблем, які їх цікавлять. Тема, що розкривається в покажчику, знаходить своє відображення в його назві, котра може безпосередньо відтворювати зміст видання.

Важливе значення для користувачів мають принципи групування бібліографічних записів у БП: за змістом (систематичне, тематичне, предметне); за формально-видавничими ознаками (алфавітне, хронологічне, топографічне, типологічне); за змішаними змістово-формальними ознаками (персональне, рекомендаційне, від загального до конкретного, від простого до складного, з урахуванням новизни, цінності інформації), а також дані про довідково-пошуковий апарат та систему допоміжних покажчиків [21; 11].

Найбільшу групу таких бібліографічних видань складають персональні БП, які належать до біобібліографічних видань. Такі покажчики окрім літератури, присвяченої певній особі, можуть містити і твори, написані цією особою. Досить часто вони включають біографічний нарис (статтю), що містить оцінку діяльності та вклад особи до культурної спадщини, відомості про використані джерела, їх хронологічні межі [27, с. 462]. Праці біобібліографічного характеру є важливими документальними джерелами з історії розвитку вітчизняної науки і культури.

Біобібліографія є однією з найдавніших форм бібліографічної інформації. Вона об’єднує усе, що пов’язано в літературі з життям і діяльністю окремих осіб і діяльністю професійних колективів. Це вид бібліографії, в якому відображаються біографічні відомості про певного автора (авторів), бібліографічна інформація про його (їхні) твори та література про нього (них) або будь-яка частина з вказаної бібліографічної інформації [26, с. 52].

Об’єктом персональної бібліографії (біобібліографії) є твори певної особи і література про неї, а особливістю не тільки конкретні знання (біографічні дані), а й відомості про джерела (в яких творах можна знайти біографічні дані про особу, перелік її творів та іншу інформацію).

В останні десятиліття персональна бібліографія набула великої популярності серед укладачів, оскільки вона віддзеркалює науковий, культурний, духовний потенціал нації. Серед причин популярності: достатня розробленість методики бібліографування; відповідність персональних БП сучасним вимогам PR-технологій щодо формування позитивного іміджу особи чи установи; популяризація видатних діячів як необхідна умова і складова розвитку досліджень з історії науки, культури, мистецтва.

Персональні БП складаються з урахуванням основних дат життя і діяльності видатної особи на основі її біографічних даних з опублікованих та неопублікованих матеріалів (автобіографія, особиста справа, звіти тощо). Крім біографічних даних, основу персонального БП складає бібліографічний матеріал: інформація про твори особи (якщо вона пише), винаходи, патенти, авторські свідоцтва тощо, а також література про її життя та діяльність. Залежно від характеру діяльності людини, про яку укладають БП, мети і завдання видання, визначається побудова та наповнення змісту покажчика [18].

Зазвичай БП мають такі різновиди структури: біографічний матеріал + бібліографія творів + список літератури про особу + додаткові матеріали; біографічний матеріал + бібліографія творів + список літератури про особу; біографічний матеріал + бібліографія творів особи; бібліографія творів + список літератури про особу; біографічний матеріал + список літератури про особу; бібліографія творів особи [27].

Персональні БП, із урахуванням усіх вище перерахованих вимог, готують переважно провідні бібліотеки України, як правило, до річниці з дня народження або смерті того чи іншого видатного діяча. Детальніше розглянемо бібліографічні покажчики про Б. Д. Грінченка, одного з найвидатніших постатей в історії освіти і культури України. Дослідники нараховують близько 15 іпостасей творця, а саме: письменник, педагог, літературознавець, лексикограф, етнограф, історик, фольклорист, публіцист, видавець, популяризатор науки, соціолог, перекладач, бібліограф, громадсько-культурний діяч [14; 17].

Інтерес до життєдіяльності та творчості цього діяча посилився в останні десятиліття, що викликано появою спочатку лабораторії, а з 2009 року науково-дослідної лабораторії грінченкознавства, яка діє в структурі Київського університету імені Бориса Грінченка, і є єдиною в Україні науковою установою, діяльність якої спрямована на системне й ґрунтовне вивчення діяльності Б. Грінченка та його ролі в професійній підготовці майбутніх фахівців. На щорічних грінченківських читаннях провідними науковцями, викладачами з усієї України висвітлюються дослідження, пов’язані із пошуком, історіографічним та біографічним аналізом наукових архівних джерел про Б. Грінченка [18]. Інтерес до місцезнаходження книг, статей про цю постать в українських бібліотеках є предметом наукових інтересів не лише значної грінченківської родини, але й дослідників із усієї України [17].

Варто зазначити, що укладанням бібліографії видань Б. Грінченка займались відомі вчені ще на початку XX століття. Так, вважається, що нарис М. Плевако «Життя та праця Бориса Грінченко» був практично першою спробою застосування хронологічно-бібліографічного підходу до аналізу культурницької діяльності Б. Д. Грінченка в аспекті узагальнення й систематизації цієї діяльності. Зауважимо, що й сам Б. Грінченко, укладаючи «Каталог музея украинских древностей В. В. Тарнавского», використав елементи БП.

БП про Б. Грінченка, які готують провідні бібліотеки України, різняться за своєю структурою та видами інформування користувачів (буклети, пам’ятки, інформаційно-бібліографічні матеріали, рекомендовані списки літератури, методичні рекомендації, календарі знаменних і пам’ятних дат, каталоги). Зазвичай укладачі-бібліографи використовують таку структуру: біографічний матеріал + список літератури про нього [18].

Наведемо приклади БП про Бориса Грінченка у хронологічній послідовності виходу їх у світ за останні десятиліття.

Найбільш вагомим доробком у висвітленні біобібліографії Б. Грінченка є покажчик «Борис Грінченко. Документи і матеріали з фондів інституту рукопису ЦНБ ім. В. І. Вернадського НАН України». Випуск 1. «Віршовані твори» (1994) [1], упорядником якого є знаний в Україні бібліограф, дослідник особового архіву Бориса Грінченка Н. М. Зубкова. БП згруповано за розділами: «Проза Літературно-критична діяльність»; «Суспільно-політична діяльність. Листування»; «Архів М. М. Грінченко та А. Б. Грінченко».

У передмові до БП укладач акцентує увагу, що покажчик підготовлено на комп'ютерному обладнанні, наданому Інститутом української археографії НАН України фондом кафедр українознавства при Гарвардському університеті (США), профінансовано за рахунок благодійних пожертв українських громад США і Канади, що засвідчує популярність спадщини Б. Д. Грінченка серед українського зарубіжжя. У рамках Державної програми видання було профінансовано Державним комітетом України з питань науки і техніки. В основу випуску покладено принцип єдності документа, весь опис виконаний за жанровим принципом, матеріал розміщується в хронологічному порядку за датою написання документа [18].

Особовий архів Б. Грінченка за обсягом є одним із найбільших в Інституті Рукопису і становить близько 14 тисяч одиниць зберігання. Фонди містять автографи окремих поезій та поетичних збірників, авторизовані списки поетичних та прозових творів, списки творів Б. Д. Грінченка рукою його дружини М. Грінченко, друковані збірники з правками автора, рукописні збірки мішаного характеру, статті, нотатки, лінгвістичні матеріали, записи народної творчості, листи, офіційні документи. Представлені також матеріали, що належать перу М. Грінченко, дочки Насті, комплекси документів діячів української культури В. М. Доманицького, Т. А. Зіньківського, С. Д. Носа, Ф. К. Вовка, П. П. Гулака-Артемовського, П. Й. Капельгородського, А. Ю. Кримського, Панаса Мирного та інших. Загалом, 178 позицій.

Одним із перших різновидів персонального БП про Б. Грінченка можна вважати бібліографічну пам'ятку до 125-річчя з дня його народження, яку підготували співробітники Сумської обласної універсальної наукової бібліотеки у 1988 році [2]. У 2000 році з'явилось дослідження «Борис Грінченко: літературні розвідки, бібліографічні нариси», упорядником якого стала А. І. Бардашевська [5]. Це біобібліографічне видання адресовано філологам, керівникам та членам літературних гуртків, шкільних наукових товариств та творчих об'єднань – всім, хто глибоко вивчає спадок видатних митців, чий життєвий та творчий шлях пов'язаний із Херсонщиною.

Працівники Харківської обласної універсальної наукової бібліотеки підготували у 2003 році пам'ятку читачеві «Людина енциклопедичного обдарування Борис Дмитрович Грінченко (1863–1910)» з нагоди його 140-річчя. До пам'ятки увійшли відомості про життя і творчість письменника, література про нього. Пам'ятка складається з розділів: «Він більше працював, ніж жив: Біографічна довідка»; «Дати життя і творчості Б. Д. Грінченка»; «Література про життя і творчість Б. Д. Грінченка» [15].

Варто зазначити, що діяльність бібліотек України щодо підготовки БП про Грінченка найбільше актуалізувалась у 2013 році, з нагоди його 150-річчя. Так, наприкінці 2012 року працівниками Запорізької обласної бібліотеки для юнацтва було укладено інформаційно-бібліографічні матеріали «Ювілеї – 2013», серед яких «Великий просвітник Борис Дмитрович Грінченко (150 років від дня народження)» [8]. Видання розраховано на бібліотечних працівників та широке коло читачів.
Співробітниками Бориспільської міської централізованої бібліотечної системи у 2013 році було підготовлено інформаційний список «Ставав на всяке жниво» [22]. Заслуговує на увагу і бібліографічна пам'ятка «Унікальна українська родина Грінченків: до 150-річчя від дня народження Б. Д. Грінченка», підготовлена

бібліографами Сумської міської центральної бібліотеки імені Т. Г. Шевченка з метою ознайомлення користувачів із Грінченком як унікальним сім'янином [24].

Закарпатською обласною бібліотекою для дітей та юнацтва у 2013 році було укладено БП-дайджест до 150-річчя від дня народження Б. Грінченка «Віддав себе я праці без вагання...» [9]. У зазначеному виданні вміщено сценарії літературних заходів, вікторину, добірку висловів видатних діячів про письменника, а також перелік бібліографічних джерел та інформацію про Б. Грінченка в Інтернет-ресурсах. Цей покажчик розрахований на широке коло читачів, учнів, студентів, вчителів та бібліотечних працівників.

Фахівці Славутицької міської централізованої бібліотечної системи Київської області уклали БП під назвою «Людина я… І мушу червоніти…: до 150-річчя з дня народження Бориса Грінченка» [16], який містить біографію, публікації про твори письменника, видання та статті про його життя і творчість, розробки уроків, позакласних заходів, сценаріїв, інтернет-ресурси про життя і творчість Б. Грінченка.

У тому ж 2013 році працівниками ДЗ «Державна бібліотека України для юнацтва» підготовлено та оприлюднено рекомендаційний список «Світоч українського слова» до 150-річчя від дня народження Б. Д. Грінченка [20].

У ювілейний для Б. Грінченка 2013 рік, фахівцями Львівської обласної державної бібліотеки для юнацтва підготовлено методичні рекомендації для бібліотекарів «Більше працював, ніж жив», які містять програми організації і проведення вечора-портрета, засідання молодіжного літературного гуртка, літературної вікторини, години цікавого повідомлення (Грінченко-бібліограф), книжково-ілюстративної експозиції, а також поради до них [3].

Одним із кращих зразків біобібліографічного покажчика до 150-річчя від дня народження Б. Д. Грінченка можна за правом назвати видання Київської обласної бібліотеки для дітей «Вартовий українського слова» [7]. Причому акцент зроблено саме на його внесок як педагога, книговидавця, популяризатора дитячої літератури. Видання налічує 140 позицій, які згруповані у тематичні розділи: «Твори Б. Д. Грінченка»; «Література про життя та діяльність Б. Д. Грінченка»; «Всеукраїнська та міжнародна премії імені Б. Д. Грінченка»; «Методичні матеріали на допомогу популяризації творчого доробку Б. Д. Грінченка»; «Вшанування пам'яті Б. Д. Грінченка».

Покажчик адресовано бібліотекарям, педагогам, студентам, дослідникам творчості Б. Д. Грінченка, читачам-учням. Видання стане в нагоді під час організації книжкових виставок, тематичних полиць, при підготовці та проведенні оглядів літератури та масових заходів, вивченні літературної, педагогічної та епістолярної спадщини письменника.

У тому ж 2013 році Київська міська молодіжна бібліотека «Молода гвардія» випустила покажчик «Грінченко Борис. Просвітитель українського народу: До150-річчя від дня народження». У покажчику, крім біографії і бібліографії, вміщено ілюстрації до книг, фотографії різних місць Києва, пов'язаних із Борисом Грінченком [4]. У 2013 році біографічні та бібліографічні матеріали, документи, книжки, газети і журнали з власних фондів, присвячені 150-річчю Бориса Грінченка, було представлено у каталозі Зібрання Грінченкіани Музею книги і друкарства України та Київського університету імені Бориса Грінченка й на сайті Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського.

У 2018 році Луганська обласна універсальна наукова бібліотека імені О. М. Горького випустила календар знаменних і пам'ятних дат, у якому вміщено статтю та бібліографію, до 155-річчя від дня народження Б. Д. Грінченка (1863–1910) «Борис Грінченко – безкомпромісний лицар національної української культури» [13].

У 2018 році ювілейні матеріали (книжкові виставки, статті, презентації) про Б. Грінченка підготували та розмістили на сайтах бібліотеки: Ізмаїльського державного гуманітарного університету, Київського університету імені Бориса Грінченка; ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» та Бережанська центральна районна бібліотека ім. Т. Шевченка.

Географія виходу персональних БП (на прикладі БП про Б. Грінченка), які готують фахівці бібліотек різних міст та областей України (Київська, Сумська, Тернопільська, Донецька, Харківська, Львівська, Закарпатська, Запорізька, Херсонська, Луганська), свідчить про дослідницький інтерес насамперед освітян, науковців, бібліотекарів та учнівської молоді до постаті людини-трудівника, громадянина, волелюбця, який у своїх працях виголошував цінності об'єднання співтовариства.

Персональні бібліографічні покажчики про Бориса Грінченка є засобом популяризації його життєтворчості, допомагають зробити певні узагальнення та висновки про внесок цієї постаті у вітчизняну та світову науку, освіту і культуру. Їх по-праву можна вважати достовірним джерелом історико-біографічних досліджень, оскільки кожен із бібліографічних матеріалів вміщує видання із фондів конкретної бібліотеки, а разом вони подають цілісну картину видань, присвячених цій особі.

На сучасному етапі інформаційні технології дозволяють створювати новий тип бібліографічних покажчиків на оптичних компакт-дисках із використанням мультимедійних ресурсів, а також актуалізується створення проблемно-орієнтованих баз даних. Наприклад, фахівцями Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського в межах наукового дослідження у 2008 році розпочато створення інформаційно-бібліографічного ресурсу «Видатні педагоги України та світу» (2008–2014 рр. науковий керівник П. І. Рогова, з 2015 р. і до сьогодні – Л. Д. Березівська). Серед постатей, які подано в ресурсі (їх понад 58), вагоме місце відводиться й Б. Д. Грінченку. Матеріал про Б. Д. Грінченка структуровано за розділами: («Біографія»; «Бібліографія творів Б. Грінченка»; «Бібліографія публікацій про життя та діяльність»; «Віртуальна виставка»; «Повнотекстова колекція творів Б. Грінченка»; «Фотогалерея»; «Заклад, якому присвоєно ім'я Б. Д. Грінченка», «Музеї Б. Д. Грінченка», «Ушанування пам'яті») й розміщено на сайті бібліотеки.

Висновки. Отже, персональні БП спрямовані на задоволення інформаційних потреб та підвищення інформаційної культури різних груп користувачів. Інформація про життя й праці українських вчених, письменників, державних і громадських діячів, людей, що зробили відкриття, винаходи, завжди буде цікавою, насамперед, для істориків-біографістів, освітян, науковців, студентської та учнівської молоді.

Саме персональні БП – видання, що охоплюють перелік праць та список літератури про конкретного діяча, можуть задовольнити потреби читачів, які зацікавлені у більш детальному вивченні життя та творчості певної особи. Адже вони допомагають отримати, окрім відомостей поданих у статті, додаткові джерела

для розширення та поглиблення знань про людину. Підтвердженням цього висновку можуть слугувати персональні БП про Бориса Грінченка, підготовлені за останні десятиліття провідними бібліотеками України і структуровані у форматі поєднання біографічного матеріалу та списку літератури про нього. Такий підхід сприяє розширенню знань учнівської молоді й освітян, є основою для подальших досліджень у галузі грінченкознавства, у тому числі при створенні статей енциклопедичного та довідкового характеру, монографій тощо.

Перспективність подальших досліджень ми вбачаємо у популяризації нового типу персональних БП із використанням мультимедіа-ресурсів.

Список використаних джерел

1. Б. Д. Грінченко. Документи і матеріали фондів Інституту рукопису ЦНБ ім. В. І. Вернадського НАН України : покажчик / упоряд. Зубкова Н. М. Вип. 1. Віршовані твори. Київ, 1994. 240 с.
2. Б. Д. Грінченко: (до 125-річчя з дня народження) : бібліогр. пам'ятка / уклад. В. М. Завгородня ; ред. Н. О. Горнова ; Держ. обл. універс. наук. б-ка ім. Н. К. Крупської . Суми, 1988. 4 с.
3. Більше працював, ніж жив : метод. реком. бібліотекарям до 150-річчя з дня народж. Б. Грінченка / уклад. В. Созанський ; Львів. обл. держ. б-ка для юнацтва. Львів, 2013. 19 с.
4. Борис Грінченко. Просвітитель українського народу. До 150-річчя від дня народження Бориса Дмитровича Грінченка : бібліогр. покажч. / уклад. : Мілашенко Т. І., Мордвінова І. А., Фоміна Н. І. Київ. 2013. 27 с.
5. Борис Грінченко: літ. розвідки, бібліогр. нариси / упоряд. та ред. Бардашевська А. І. ; Херсон. обл. універс. наук. б-ка ім. О. Гончара ; Херсон. обл. держ. б-ка для дітей. Херсон, 2000. 55 с.
6. Валуєва Є. О. Бібліографічні видання як засіб підвищення інформаційної культури особистості. *Традиції і новації в інформаційному забезпеченні науки та освіти* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. б-к ВНЗ III–IV рівнів акредитації. (Сімферополь, 22–24 трав. 2012 р.). Сімферополь, 2012. С. 32–38.
7. Вартовий українського слова: до 150-річчя від дня народження видатного українського письменника, педагога, книговидавця, популяризатора дитячої літератури Бориса Дмитровича Грінченка : біобібліогр. покажч. / уклад. Н. В. Острікова ; Київ. обл. б-ка для дітей. Київ, 2013. 26 с.
8. Великий просвітник Борис Дмитрович Грінченко (150 років від дня народження). *Ювілеї – 2013* : інформ.-бібліогр. матеріали / уклад. В. В. Писанець ; Запорізька обл. б-ка для юнацтва. Запоріжжя, 2012. С. 21–30.
9. «Віддав себе я праці без вагання...» : бібліогр. покажч.-дайджест до 150-річчя від дня народж. Б. Грінченка / уклад. Л. С. Горай ; Закарпат. обл. б-ка для дітей та юнацтва. Ужгород, 2013. 32 с.
10. Добко Т. Бібліографічний покажчик у системі довідково-бібліографічної діяльності : історія та сучасність. *Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського*. 2016. Вип. 44. С. 499–513.
11. Жданова Р. С. Бібліографічні посібники – одне із джерел інформації про українську книжку. *Вісн. Книжкової палати*. 1997. № 7. С. 5–7.
12. Інформаційні ресурси. Словник законодавчої та стандартизованої термінології / НАПН України ; Держ. наук-пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського ; уклад. : П. І. Рогова, Я. О. Чепуренко, С. М. Зозуля, І. Г. Лобановська. Київ, 2012. 283 с.
13. Календар знаменних та пам'ятних дат Луганської області на 2018 рік / Луганськ. обл. універсал. б-ка ім. О. М. Горького ; укл. І. В. Фатєєва. Луганськ. 56 с. URL: http://library.lg.ua/upload/files/Календар%20знаменних%20дат.pdf.

14. Кобижча Н. І. Культурницька діяльність Бориса Грінченка : світоглядний аспект : монографія. Київ : Ліра-К, 2017. 204 с.

15. Людина енциклопедичного обдарування. Борис Дмитрович Грінченко (1863–1910) : пам'ятка читачеві / Харків. обл. універсал. наук. б-ка ; склад. Л. О. Сашкова ; ред. Л. М. Конопля. Харків, 2003. URL: http://library.kharkov.ua/libdruk/LibKh-00000000124.pdf.

16. Людина я…І мушу червоніти… До 150-річчя з дня народження Бориса Грінченка : бібліогр. покажч. / уклад.: Панова Л. І., Соловйова Л. О., Янченко О. О. ; Славутицька міська централізована бібліотечна система. Славутич, 2013. 16 с.

17. Матвійчук О. Є. Безцінні скарби українського бібліофільства. *Борис Грінченко – відомий і невідомий* : матеріали щорічних Грінчевських читань (Київ, 8 груд. 2011 р.). Київ, 2012. С. 115–118.

18. Матвійчук О. Є. Бібліографічні покажчики про Бориса Грінченка як засіб популяризації його діяльності. URL : http://library.kubg.edu.ua/images/Tetiana/Podii_novyny/Bibliograph_pokazhchyky_Grinchenko.pdf.

19. Самчук Л. І. Бібліографічні посібники в забезпеченні інформаційних потреб освітян. *Інформ. технології і засоби навчання*. 2017. Т. 61, № 5. С. 188–195.

20. Світоч українського слова (до 150-річчя від дня народження Бориса Дмитровича Грінченка) : реком. список / уклад. С. Настенко ; ДЗ «Держ. б-ка України для юнацтва». Київ, 2013. 7 с.

21. Складання бібліографічних посібників : інформ.-метод. матеріали / М-во культури України, Нац. парлам. б-ка України ; уклад. О. Галганова ; наук. ред. В. Кононенко. Київ, 2015. – 80 с.

22. «Ставав на всяке жниво»: до 150-річчя від дня смерті Бориса Дмитровича Грінченка (1863–1910) : інформ. список / Бориспільська міська централізована бібліотечна система. URL: http://mcbs.org.ua/borys_grinchenko_bibliografichnyy_pokazhchyk.

23. Трачук Л. Ф., Швецова-Водка Г. Н. Классификация электронной библиографической продукции. *Науч. и техн. библиотеки*. 2009. № 8. С. 33–46.

24. Унікальна українська родина Грінченків: до 150-річчя від дня народження Б. Д. Грінченка / Сумська міська центральна б-ка ім. Т. Г. Шевченка ; уклад. І. О. Хомайко. Суми, 2013. 16 с.

25. Хівренко В. В. Бібліографічна продукція як засіб задоволення інформаційних потреб користувачів бібліотек. *Бібліотечно-інформаційна інфраструктура медичної, фармацевтичної галузі України : традиційний та інноваційний шляхи розвитку* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 26–27 трав. 2011 р.). Харків, 2011. С. 73–77.

26. Швецова-Водка Г. М. Персональна та біобібліографія: термінологічні мітки. *Персональна та біобібліографія в технологіях управління знаннями* : матеріали міжнародного семінару-тренінгу (Харків, 4 квіт. 2013 р.). Харків, 2013. С. 46–53.

27. Яценко О. Персональні бібліографічні покажчики – важливий складник у відтворенні життя і творчості українських діячів. *Наукові пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського.* 2011. Вип. 31. С. 461–475.

References

1. Zubkova, N. M. (Comp.). (1994). *B. D. Hrinchenko. Dokumenty i materialy fondiv Instytutu rukopysu TsNB im. V. I. Vernadskoho NAN Ukrainy: pokazhchyk.* Kyiv [in Ukrainian].

2. Zavhorodnia, V. M. (Comp.). (1988). *B. D. Hrinchenko: (do 125-richchia z dnia narodzhennia) : bibliohrafichna pamiatka*. Sumy: Derzhavna oblasna universalna naukova biblioteka im. N. K. Krupskoi [in Ukrainian].

3. Sozanskyi, V. (Comp.). (2013). *Bilshe pratsiuvav, nizh zhyv : metodychni rekomendatsii bibliotekariam do 150-richchia z dnia narodzhennia B. Hrinchenka.* Lviv: Lvivska oblasna derzhavna bibliotek dlia yunatstva [in Ukrainian].

4. Milashenko, T. I., Mordvinova, I. A. & Fomina, N. I. (Comps.). (2013). *Borys Hrinchenko. Prosvitytel ukrainskoho narodu. Do 150-richchia vid dnia narodzhennia Borysa Dmytrovycha Hrinchenka*. Kyiv [in Ukrainian].

5. Bardashevska, A. I. (Comp.). (2000). *Borys Hrinchenko: literaturni rozvidky, bibliohrafni narysy*. Kherson: Khersonska oblasna universalna naukova biblioteka im. O. Honchara; Khersonska oblasna derzhavna biblioteka dlia ditei [in Ukrainian].

6. Valuieva, Ye. O. (2012) Bibliohrafichni vydannia yak zasib pidvyshchennia informatsiinoi kultury osobystosti. In *Tradytsii i novatsii v informatsiinomu zabezpechenni nauky ta osvity*: Proceedings of the Conference, Simferopol, May 22–24, 2012 (pp. 32–38). Simferopol [in Ukrainian].

7. Ostrikova, N. V. (Comp.). (2013). *Vartovyi ukrainskoho slova: do 150-richchia vid dnia narodzhennia vydatnoho ukrainskoho pysmennyka, pedahoha, knyhovydavtsia, populiaryzatora dytiachoi literatury Borysa Dmytrovycha Hrinchenka : biobibliohrafichnyi pokazhchyk*. Kyiv: Kyivska oblasna biblioteka dlia ditei [in Ukrainian].

8. Pysanets, V. V. (Comp.). (2012). Velykyi prosvitnyk Borys Dmytrovych Hrinchenko (150 rokiv vid dnia narodzhennia). *Yuvilei – 2013 : informatsiino-bibliohrafichni materialy* (pp. 21–30). Zaporizhzhia: Zaporizka oblasna biblioteka dlia yunatstva [in Ukrainian].

9. Horai, L. S. (Comp.). (2013). «*Viddav sebe ya pratsi bez vahannia...» : bibliohrafichnyi pokazhchyk-daidzhest do 150-richchia vid dnia narodzhennia B. Hrinchenka.* Uzhhorod: Zakarpatska oblasna biblioteka dlia ditei ta yunatstva [in Ukrainian].

10. Dobko, T. (2016). Bibliohrafichnyi pokazhchyk u systemi dovidkovo-bibliohrafichnoi diialnosti: istoriia ta suchasnist. *Naukovi pratsi Natsionalnoi biblioteky Ukrainy im. V. I. Vernadskoho*, (44), 499–513 [in Ukrainian].

11. Zhdanova, R. S. (1997). Bibliohrafichni posibnyky – odne iz dzherel informatsii pro ukrainsku knyzhku. *Visnyk Knyzhkovoi palaty*, 7, 5–7 [in Ukrainian].

12. Rohova, P. I, Chepurenko, Ya. O, Zozulia, S. M. & Lobanovska, I. H. (Comps.). (2012). *Informatsiini resursy. Slovnyk zakonodavchoi ta standartyzovanoi terminolohii*. Kyiv: Derzhavna naukovo-pedahohichna biblioteka Ukrainy imeni V. O. Sukhomlynskoho [in Ukrainian].

13. Fatieieva, I. V. (Comp.). (2018). *Kalendar znamennykh ta pamiatnykh dat Luhanskoi oblasti na 2018 rik.* Luhansk, Luhanska oblasna universalna biblioteka im. O. M. Horkoho. Retrieved from http://library.lg.ua/upload/files/Kalendar%20znamennykh%20dat.pdf [in Ukrainian].

14. Kobyzhcha, N. I. (2017). *Kulturnytska diialnist Borysa Hrinchenka: svitohliadnyi aspect* : *monohrafiia.* Kyiv: Lira-K [in Ukrainian].

15. Sashkova, L. O. (Comp.). (2003). *Liudyna entsyklopedychnoho obdaruvannia. Borys Dmytrovych Hrinchenko (1863–1910) : pamiatka chytachevi*. Kharkiv: Kharkivska oblasna universalna naukova biblioteka. Retrieved from http://library.kharkov.ua/libdruk/LibKh-00000000124.pdf [in Ukrainian].

16. Panova, L. I., Soloviova, L. O. & Yanchenko O. O. (Comps.). (2013). *Liudyna ya…I mushu chervonity… Do 150-richchia z dnia narodzhennia Borysa Hrinchenka : bibliohrafichnyi pokazhchyk*. Slavutych: Slavutytska miska tsentralizovana bibliotechna systema [in Ukrainian].

17. Matviichuk, O. Ye. (2012). Beztsinni skarby ukrainskoho bibliofilstva. Borys Hrinchenko – vidomyi i nevidomyi. In *Shchorichny Hrinchevsky chytannia*: Proceedings of the Conference, Kyiv, December 8, 2011 (pp. 115–118). Kyiv [in Ukrainian].

18. Matviichuk, O. Ye. Bibliohrafichni pokazhchyky pro Borysa Hrinchenka yak zasib populiaryzatsii yoho diialnosti. Retrieved from http://library.kubg.edu.ua/images/Tetiana/Podii_novyny/Bibliograph_pokazhchyky_Grinchenko.pdf [in Ukrainian].

19. Samchuk, L. I.(2017) Bibliohrafichni posibnyky v zabezpechenni informatsiinykh potreb osvitian. *Informatsiini tekhnolohii i zasoby navchannia,* (61), 5, 188–195 [in Ukrainian].
20. Nastenko, S. (Comp.). (2013). *Svitoch ukrainskoho slova (do 150-richchia vid dnia narodzhennia Borysa Dmytrovycha Hrinchenka) : rekomendatsiinyi spysok.* Kyiv, DZ « Derzhavna biblioteka Ukrainy dlia yunatstva». [in Ukrainian].
21. Halhanova, O. (Comp.). (2015). *Skladannia bibliohrafichnykh posibnykiv : informatsiino-metodychni materialy*. Kyiv: Natsionalna parlamentska biblioteka Ukrainy [in Ukrainian].
22. *«Stavav na vsiake zhnyvo»: do 150-richchia vid dnia smerti Borysa Dmytrovycha Hrinchenka (1863–1910) : informatsiinyi spysok.* Boryspil: Boryspilska miska tsentralizovana bibliotechna systema. Retrieved from http://mcbs.org.ua/borys_grinchenko_bibliografichnyy_pokazhchyk [in Ukrainian].
23. Trachuk, L. F., & Shvetsova-Vodka, G. N. (2009). Klassifikatsiia elektronnoi bibliograficheskoi produktsii. *Nauchnye i tekhnicheskie biblioteki*, 8, 33–46 [in Russian].
24. 24.Khomaiko, I. O. (Comp.). (2013). *Unikalna ukrainska rodyna Hrinchenkiv: do 150-richchia vid dnia narodzhennia B. D. Hrinchenka.* Sumy: Sumska miska tsentralna biblioteka im. T. H. Shevchenka [in Ukrainian].
25. Khivrenko, V. V. (2011). Bibliohrafichna produktsiia yak zasib zadovolennia informatsiinykh potreb korystuvachiv bibliotek. In *Bibliotechno-informatsiina infrastruktura medychnoi, farmatsevtychnoi haluzi Ukrainy: tradytsiinyi ta innovatsiinyi shliakhy rozvytku*: Proceedings of the Conference, Kharkiv, May 26–27, 2011 (pp. 73–77). Kharkiv [in Ukrainian].
26. Shvetsova-Vodka, H. M. (2013). Personalna ta biobibliohrafiia: terminolohichni mitky. In *Personalna ta biobibliohrafiia v tekhnolohiiakh upravlinnia znanniamy*: Proceedings of the International Training seminar, Kharkiv, April 4, 2013 (pp. 46–53). Kharkiv [in Ukrainian].
27. Iatsenko, O. (2011). Personalni bibliohrafichni pokazhchyky – vazhlyvyi skladnyk u vidtvorenni zhyttia i tvorchosti ukrainskykh diiachiv. *Naukovi pratsi Natsionalnoi biblioteky Ukrainy im. V. I. Vernadskoho*, 31, 461–475 [in Ukrainian].

Olena V. Veremchuk
PhD in Pedagogical Sciences,
Associate Professor of Mukachevo State University
e-mail: overemchukpopchuk@gmail.com
ORCID ID: 0000-0001-9901-0337

Oksana Ye. Matviichuk
PhD in Pedagogical Sciences,
Associate Professor of Borys Grinchenko Kyiv University,
Research Fellow of the Department of Scientific and Educational
Information Resources of V. O. Sukhomlynskyi SSPL of Ukraine
e-mail: osvita-teka@ukr.net
ORCID ID: 0000-0002-8555-3645

PERSONAL BIBLIOGRAPHIC INDEXES AS AN UNIMPEACHABLE SOURCE OF HISTORICAL AND BIOGRAPHICAL RESEARCH

The article shows the role of bibliographic indexes as a source of historical biographical research which permit to satisfy completely the information requests on a particular topic, presenting it in a complex, generalized and systematized way. The specifics of personal bibliographic indexes and features of their compilation and structure have been considered. The personal bibliographic indexes are aimed at meeting the information needs and improvement of different users' information

culture. Special attention has been drawn to the bibliographic indexes which are aimed at reproduction of outstanding Ukrainian personalities' life and activities. Different forms, structure, contents and purpose of bibliographic publications (booklets, memorials, information and bibliographic materials, recommended list of references, guidelines, calendars of significant and memorable dates) about Borys Grinchenko, an outstanding personality of the Ukrainian education and culture, have been analyzed. The material in bibliographic indexes about Borys Grinchenko has been structured together with biographic materials and the list of references. A wide geography of bibliographic indexes about B. Grinchenko, prepared by the specialists of Ukrainian libraries, is relevant for modern users of libraries, especially for educators, scientists, librarians and students. It has been concluded that personal bibliographic indexes preserve their scientific and informational significance regardless of the development of information technologies, emerging of alternative sources information. Such publications can be the basis for further research, including the creation of biobibliographic dictionaries, encyclopedic and reference articles, monographs, etc.

Keywords: *bibliography; biobibliography; personal bibliography; bibliographic guidebook; personal bibliographic index; biobibliographical edition; historical and biographical research; library; Borys Grinchenko.*

Надійшла до редакції 12.10.2020 року